

Ценностни аспекти на педагогическото ежедневие
Value Aspects of the Pedagogical Daily Round

АТЕЛИЕТО ПО ИНТЕРЕСИ В ДЕТСКАТА ГРАДИНА – СРЕДСТВО ЗА СОЦИАЛИЗИРАНЕ НА ДЕЦАТА И ХУМАНИЗИРАНЕ НА ВЗАИМОДЕЙСТВИЕТО

Румяна Кирилова

ЦДГ „Юнско въстание“ – Плевен

Резюме. С изграждане на ателие за работа по интереси в библиотеката на детската градина се цели да се създаде ранен интерес към книгите и литературата за деца. С включването на представители на обществеността – писатели, актьори, библиотекари, учители от други учебни заведения и родители, в разговорите с децата се предават по непринуден начин знания на децата, обогатяват се уменията за общуване, формират се модели на поведение. Работата по програма „e- Twinning“ спомага за включване във взаимодействието на учители и деца от различни националности, което обогатява възможностите за опознаване на други традиции и обичаи, за възпитаване на разбиране и толерантност.

Keywords: workshop of interests, socialization, humanization of the interaction

Във формирането на детската личност през предучилищния период голяма роля имат институциите, стоящи най-близо до детето – семейството, детската градина, представители на обществото. При взаимодействието си с тях детето наблюдава и усвоява междуличностни отношения, образци на поведение, форми на нравствени ценности.

Мария Монтесори още през 30-те години на миналия век казва, че „детето намира убежище, където ще почувства, че душата му е разбрана и активността му ще може да се упражнява“.

Чрез този доклад се споделя опитът на ЦДГ „Юнско въстание“ – Плевен, за изграждане на модел на взаимодействие чрез осъществяване на формалното и неформалното общуване между детска градина, семейство и институции за работа, свързана с изграждане на ранен читателски интерес у децата чрез включването им в ателие за дейности по интереси и в проект по програма „e- Twinning“. Приоритетите, които се поставят, са свързани с търсене на възможности за развиване на потенциала на всяко дете, за да може да бъде в състояние по-бързо да се адаптира в различните ситуации, в които ще попадне.

В създадената през 2006 год. библиотека в детската градина се организира ателие за дейности по интереси. Целта е да се създаде ранен интерес към книгите и литературата за деца. Организацията на взаимодействието е направена така, че в процеса на общуване с децата в детското заведение се включват представители на обществеността и родителите, които предават опит и знания на децата, като при посещенията си в библиотеката-ателие даряват книги, които са оставили следа у тях самите от детските им години. По този начин, чрез обединяването на формалното и неформалното обучение, децата получават знания, които им осигуряват възможност за придобиване на преносими, основни компетентности на родния език, за работа в екип, в областта на културата и творческите изяви и гражданското образование. Чрез тяхното формиране се дава възможност за личностно развитие, социално включване и повишаване на мотивацията за учебен труд. Потребностите на детето се извеждат на преден план посредством хуманизирането на педагогическото взаимодействие, в което всеки участник е значим. Съгласно теориите на К. Роджърс и А. Маслоу взаимодействието с детето трябва да се гради върху хуманистичните му потребности и със стремеж за непрекъснато личностно израстване, което според Роджърс е „същността на човешката природа“. За да се осъществи това, детето трябва да е информирано, да има знания, умения, които в известен смисъл то получава и чрез литературните произведения. Често това е ключът към смисъла на постъпките, спомага за обръщане към собственото „Аз“ във взаимодействието със света.

Хуманистичната теория е най-тясно свързана с теорията за социализацията на личността, като изтъква уважението на човешката личност, зачитане на правата ѝ, без грубо вмешателство като приоритет в съвременния възпитателен процес.

Глински, разглеждайки етапите на социализация на детската личност, изтъква, че ранната социализация – периодът до постъпване в училище, е с най-важно значение и оставя своя отпечатък върху следващите, тъй като тогава се формират основните свойства и качества на личността. Според автора семейството е главният фактор, защото тук най-активно действат механизмите, които условно се наричат „неосъзнати“ – подражание, идентифициране с любим човек или герой, внушение и други.

Вулфов също пише за ролята на семейството, но визира и сътрудничеството с детското заведение като социално-педагогическо явление и положителните промени, които настъпват във взаимодействащите страни чрез различни общи дейности, осъществени в партньорство.

Вълканова подчертава, че факторите, които влияят за социализацията на детето, са: „социалните институции, повишаващи равнището на активност на детето, и усложненото вариативно изменение на целите, методите и средствата на социализация“. Тези взаимоотношения най-добре се проявяват в худо-

жествено-творческите дейности в ателиетата по интереси. Чрез тях се оптимизира средата по посока предлагане на занимания според възможностите и интересите в момента според желанието и настроението, но въпреки това с голям ефект за бързо и непринудено обогатяване на знанията и опита. Свободата, която детето има за движение, общуване с деца не само от собствената група, за занимание толкова време, колкото е потребно, правят тази форма на организация желана и любима. Взаимодействайки със своите връстници и с деца от други възрастови групи, членове на педагогическите екипи, родители и общественици, присъстващи като гости, детето непринудено се адаптира към спазване на социални норми на поведение в групата, от една страна, а от друга, се индивидуализира собственото субективноличностно познание, като се формира гъвкав Аз-образ и активно се възпроизвеждат социални знания и умения. Така, общувайки в ателието, детето нагажда собствените мотиви за дейност и взаимодействие с реализирането на груповата цел, което пък е предпоставка за интегриране в групата и изживяване на удовлетвореност. Разбира се, тук от съществено значение е майсторството на учителите за организиране на дейността така, че тя да е насочена към конкретните идеи и потребности на децата. Без ненужен дидактизъм, а чрез стимулиране на интереси, в обстановка, която провокира и дава възможност за избор, за взаимодействие и контакти, резултатите са значително по-добри, а работата на учителите по-интересна и продуктивна. Грубото вмешателство е не само ненужно, но и вредно, затова децата се насочват, обяснява се с какви видове дейности може да се занимават, без да се ограничават и направляват. В работата се използва следната структура:

- разбиране и ориентиране в задачата;
- дейност за изпълнение на задачата – взаимодействие с партньори. Проява на творчество и емоционално удовлетворение и индивидуалност;
- самопредставяне чрез обсъждане, предлагане, контрол и самоконтрол на дейността.

Вариантите на работа се свързват с:

- групово ориентиране в задачата и индивидуална реализация – тук контролът е групов;
- индивидуално ориентиране в задачата, планиране на действията за осъществяване на целта – контролът е групов;
- задачата се планира индивидуално, а се реализира групово – контролът е групов.

В процеса на взаимодействие в ателието учителят проуча и оценява възможностите на всяко дете. По този начин се следи неговото развитие, като за потвърждаване на резултатите се използват разговори и анкети с родителите. Така може да се направи навременна корекция или насочване, да се констатира напредъкът в развитието.

Отчитайки факта, че съвременните младежи все по-малко четат, се поставя въпросът за провокиране на ранен читателски интерес у децата, дори още преди самите те да са започнали самостоятелно да четат. Ателието-библиотека в детската градина спомага за това, като в него учителите осъществяват взаимодействие както между деца от различна възраст, така и с родители и членове на семействата. По проект на програма „e-Twinning“ на няколко пъти се организира читателски маратон, който привлича родители, баби и дядовци, по-големи братя и сестри, студенти от Педагогическия колеж в Плевен. Децата се организират в малки групи, в зависимост от моментното желание, и им се предлагат различни произведения от литературните жанрове. По този начин педагозите се ориентират и за преобладаващите интереси в различните възрастови групи. Проектът, по който се работи по „e-Twinning“ с партньори от Полша, Румъния и Турция, размяната на народни приказки, илюстриране на приказка на други народи дава възможност и за опознаване на други традиции и обичаи, за възпитаване на разбиране и толерантност. Виодеоконференнтните връзки, осъществени по време на читателския маратон, стимулират децата за желание за изява и разбиране, че въпреки езиковите различия приказките носят добрина, позитивизъм и настроение. Това начинание провокира в децата желание да им се чете и в семейството. Така, ангажирайки родителите, се търсят подходящи произведения, илюстрират се, правят се изложби, разменят се книги.

От практическата дейност чрез взаимодействие в ателието-библиотека детските учители са убедени, че добре подбраната детска книга въздейства върху чувствата и емоциите на децата, оказва влияние за формирането на детската личност по непринуден и приятен начин, дава знания за различни народи и култури, за философски и морални норми на поведение и отношение. Работата по усвояване на родния език се обогатява и по отношение на речника, като родителите констатираят и съществен напредък в точността и гладкостта на изказването. Тези първи положителни промени мотивират родителите да станат наши партньори във взаимодействието в детската градина: чрез участие в пряката работа в ателието като съорганизатори на различни срещи, празници и проекти, чрез съдействие за обогатяване на книжния фонд с книги, които са вече прочетени въщи, но биха били интересни за други деца. Така се появи идеята за пътуващата книга, която, подарена от някой гост на ателието, „обхожда“ домовете на децата. Родителите я прочитат, коментират с децата си, а децата изразяват преживяното в рисунки.

Тази форма на работа дава възможност чрез правилен подбор на книга да се въздейства на детето, като дори се подсказват правилните модели на поведение, отношение и опазване на самата книга.

В ателието като партньори се привличат общественици – писатели, актьори, библиотекари, учители от други учебни заведения, които в разговорите с децата предават по непринуден начин знания, насищат общуването с положителни емоции. Чрез срещите с хора извън най-близкото си обкръжение децата обогатяват своите умения за общуване, усвояват знания и модели на поведение.

Осъществяването на тази форма на организация на взаимодействие изисква непрестанна квалификация на учителите. Само така биха могли да се избегнат шаблонността и формализмът в работата. Работата в ателие изисква по-задълбочено изучаване и познаване на възрастовите и индивидуалните особености на всяко дете, неговите предпочитания и интереси. Само така педагогът ще е в състояние да прецени какво детето може, какво желае и какво може да научи. Използването на разнообразни подходи задълбочава детския интерес. Много важни са одобрението и подкрепата на възрастните. Използването на интегралния подход е необходимо за свободния избор – вида на дейността, материала, партньорството. Ситуационният подход дава възможност за оптимално съчетаване на фронталната и индивидуалната работа. Важни са и предварителната подготовка и организация на средата, преценката как най-добре да се стимулира детето, как да го напътстваме деликатно, кога трябва да се помогне за реализиране на целта. Учителят трябва да има готовност да отговаря на многобройните въпроси, които спонтанно възникват, да вдъхва доверие у детето. Тъй като в ателието взаимодействат както връстници, така и деца от други възрасти, средата трябва да се организира така, че да дава възможност и за по-добра социална ориентация и интеграция и за в бъдеще. Владееенето на „мярката“ от страна на педагога е от важно значение. Ако при 3–4-годишните деца им се помага конкретно и заедно с детето се стига до извеждане на резултата, то при 5–6-годишните учителят е консултант и съмишленик. Педагозите следят как и с какво би могло да се промени или обогати ателието, тъй като реакциите на децата, въпросите, идеите подсказват каква е потребността и как се развива интересът.

В резултат от работата по въвеждане на ателието за работа с художествена литература могат да се направят следните изводи:

1. Повишен интерес на децата към „четенето“ на детска литература, което е видно от увеличени брой заемани от библиотеката книги.

2. Наблюдавана е повишена мотивация у родителите, като партньори в съвместните мероприятия в ателието и в индивидуални посещения за заемане на книги за възрастни.

3. Подобро е взаимодействието между деца от различни възрасти и членове на педагогическите екипи, което влияе благоприятно за социализацията на децата.

ЛИТЕРАТУРА

- Ангелов, Б. и др. (1993). *Детето и светът*. София: Просвета.
- Атанасов, Ж. (1963). *Книгата и детето*. София: Народна просвета.
- Бъчева С. (1990). Взаимодействие между училището и семейството, *Народна просвета*, 1.
- Велинова, Т. (1998). Проблеми на педагогическото взаимодействие в образователния процес, *Дом, дете, детска градина*, 5.
- Венгер, Л., Запорожец, А. (2002). *Хуманизация дошкольного воспитания*. Москва.
- Даскалова, Ф. (1993). *Книга за възпитанието на детето от раждането до училището*. София: Просвета.
- Делчева, Т. (2000). *Педагогическото взаимодействие с децата в ателиетата по интереси в детската градина*. Варна.
- Костова, Н. (2000). *Педагогическото взаимодействие с децата в ателието по интереси в детската градина*. Варна.
- Христова, Р. (1990). Детето – активен субект в педагогическия процес. *Предучилищно възпитание*, 10.

THE WORKSHOP OF INTERESTS IN KINDERGARTEN – A WAY OF SOCIALIZING THE CHILDREN AND HUMANIZATION OF THE INTERACTION

Abstract. Setting up a workshop of interests in the library at the kindergarten aims to create an early interest in books and literature for children. The inclusion of society presenters – such as writers, actors, librarians, teachers from other schools and parents – in children's conversations is a way of easy learning, enrichment of social skills, and forming of models of behavior. Working on the project “e-Twinning” helps the interaction between teachers and children from different nationalities which enriches the capabilities of familiarizing with other traditions and customs, it teaches understanding and tolerance.

Roumyana Kirilova

✉ Kindergarten „Yunsko vastanie“
Pleven

E-mail: kirilova_cdg2@abv.bg

Ценностни аспекти на педагогическото ежедневие
Value Aspects of the Pedagogical Daily Round

ЦЕННОСТНИЯТ ОБРАЗОВАТЕЛЕН ПОДХОД В ПЕДАГОГИЧЕСКОТО ЕЖЕДНЕВИЕ

Маргарита Марова

Основно училище „Христо Ботев“ – Велинград

Резюме. Предвид динамиката на съвременния свят с все по-често срещаните сблъсъци на ценности, променящи се идеали, нови форми на социална интеграция целта на преподавателя е да помогна на учениците си не просто да разберат кои са всепризнатите ценности днес, а да ги подготви да могат да открият сами ценностите на утрешния ден. Настоящата статия илюстрира как това може да се осъществи чрез многоетапен процес на оценяване, който да включва четири фундаментални фази: предизвикателство, избор, утвърждаване и практика. Само чрез индивидуален избор ученикът би могъл трайно да утвърди своята ценностна система и да я прилага извън стените на класната стая в хармония с околния свят.

Keywords: teaching values, education

Целта на ценностното образование е да окуражи младите хора да изградят свои ценности и да ги прилагат в ежедневните си взаимоотношения и в оформянето на мнения относно политически, икономически, социални и научни теми. Важно е децата да са запознати кои са ценностите, които нашето общество е признавало като правилни и необходими в миналото и днес. Но сам по себе си този елемент на ценностния образователен подход не би бил достатъчен. Само чрез индивидуален избор ученикът би могъл трайно да утвърди своята ценностна система и да я прилага извън стените на класната стая в хармония с околния свят.

Но какво всъщност са ценностите и как се изграждат те? Точно определение не би било възможно предвид тяхната индивидуалност. Но основата им винаги се състои от стандарти на мислене и поведение, които определят кои сме, как живеем и как се отнасяме с околните с цел позитивен принос към този, който ги следва. Съществуват така наречените ценностни индикатори като например цели, желания, чувства, интереси, мнения, вярвания, отношения, страхове.

Ролята на преподавателя трябва да се насочи към това, да помогне на децата да развият тези „индикатори“ в ценности. Това може да се постигне чрез многоетапен процес на оценяване, който в педагогическото ежедневие да

включва четири фундаментални фази: предизвикателство, избор, утвърждаване и практика.

Училището е едно от първите места, където децата осъзнават, че са част от общество, изпълнено със сложни взаимоотношения, противоречащи чувства и трудни решения. Пристъпвайки прага на класната стая, повечето ученици идват с база разбирания и ценности, изградени до този момент по един или друг начин в семейството. В процеса на интеграция в новата среда, с новите хора и новите знания, те се сблъскват с предизвикателството да опознаят различията и да изградят своето място. Четат поучителни истории за честност, кураж, усърдност, добронамереност, уважение. Чуват обяснения какво са ценностите, защо са важни и как те са предопределили до голяма степен развитието на нашето общество. Но както е казал индийският пацифист Махатма Ганди: „Човешкият глас не може да достигне до такива дълбини, до каквито достига шепотът на съзнанието!“. Ето защо не представянето на абстрактни факти, а процесът на индивидуално осъзнаване е от особена важност.

Първа стъпка е сблъсъкът с реални дилеми. Преподавателят трябва да се стреми да запознае учениците с различни предизвикателства, които могат да срещнат, и да ги напътства в процеса на преценка на възможните изходи и присъщи последствия. Това не изисква големи усилия и средства – дискусия, споделяне на примери, игра на роли в даден сценарий са сред методите, които помагат на децата да разберат алтернативите за поведение. Тези методи са лесно приложими във всички учебни предмети и помагат на децата да „изследват“ как ценностите засягат всяка сфера на живота. Използват се различни помощни материали, за да се улесни този процес. Така например „Питанка – Какво да правя“ поставя децата пред въпрос, който има за цел да провокира обмислянето на най-различни възможности и присъщи последици (Приложение 1). Въпросите не трябва да са сложни, стига по разбираем за децата начин, макар и индиректно, да ги насочат към ценностно мислене. Всеки ученик попълва сам, след което анонимните „питанки“ се събират и следва групов дискусия по споделените виждания.

Втората фаза в осъзнаването на ценностите е изборът за по-нататъчно поведение. Децата често са склонни да вземат решението само на база предишен опит или подражание. От преподавателя се изисква да обясни, че това решение трябва да бъде и в синхрон с внимателното обмисляне на алтернативите, а ученикът – да е добре запознат с тях и да е готов да поеме отговорност. Така, когато детето е направило избора си на свободна воля, резултатът ще има по-голяма значимост за него. На този етап все още не се дава оценка за „правилен“ или „грешен“ избор по дадения проблем, а се набляга още веднъж на потенциалните последици.

В третия етап на утвърждаване учениците се изправят пред последиците на своя избор, с които са били запознати още през първата фаза. Тук те преоценяват изборите си и стигат до извода дали той има позитивния принос, към който са се стремели. Ролята на учителя е да даде заслугата на децата за тяхното решение – не само в случаите, когато първоначалният избор е бил „правилен“ спрямо широко признатите обществени виждания, но и когато детето след време установява подхода, съобразим с ценностите му. Така например, връщайки се към „Питанките“, класът групово формулира отговор по даден въпрос и учениците го „закачват“ на таблото на стената „Ние решихме“ (Приложение 2). Това табло им напомня как са преминали цяло пътешествие от това, да се сблъскат с „проблем“, да обмислят възможните изходи и последици, да направят избор, да поемат отговорност и най-накрая да утвърдят своето виждане за ценностно поведение.

Крайната фаза засяга постоянството и превръщането на дадена ценност в елемент от начина на живот. Тук преподавателят разкрива множество реални ситуации, в които децата да могат практически да приложат ценностното си разбиране. Дори училищното ежедневие само по себе си е изключително богато на такива възможности. Преподавателят просто трябва да открие по интерактивен начин този хоризонт пред тях – стъпка по стъпка, предизвикателство след предизвикателство. На пръв поглед и с простички помощни материали като картончетата „Ако аз бях...“ или „Аз показах... като...“ (Приложение 3 & 4), които децата периодично носят попълнени в клас, спомагат в този процес. Изумително е множеството идеи и примери, които учениците успяват да открият в своето ежедневие и споделят в клас с цел взаимно да изградят богата база от възможности за приложение на ценностно поведение! За да се постигне желаният резултат, достатъчно е този процес да се характеризира с постоянство в усилията, гъвкавост, за да се отразят разнообразните аспекти на ежедневието, и елемент на интерактивност, който да ангажира вниманието на децата.

Несъмнено съществуват множество разнообразни варианти на ценностния образователен подход, но всички те са с общата цел да се помогне на децата да се изградят като личности и да са готови да посрещнат предизвикателствата на днешното общество. Предвид динамиката на съвременния свят с все по-често срещаните сблъсъци на ценности, променящи се идеали, нови форми на социална интеграция, а целта на преподавателя е да помогне на учениците си не просто да разберат кои са всепризнатите ценности днес, а да ги подготви да могат да открият сами ценностите на утрешния ден.

Приложение 1

Пример за „Питанка“

ПИТАНКА
Чудя се какво да правя...
...ако човекът пред мен си изпусне
20лв и продължи без да разбере...

Приложение 2

Табло „Ние решихме“

Приложение 3

„Ако аз бях...“

Ако аз бях...

Директор на моето училище

щях да...

Приложение 4

„Аз показвах... като...“

Тази седмица

аз показвах:

като:

☒
☐ Уважение
☐ Честност
☐ Отговорност
☐ Трудолюбие
☐ Доверие
☐ Подкрепа
☐ Справедливост
☐ Кураж

☐ Щедрост
☐ Търпение
☐ Лоялност
☐ Стремж
☐ Любезност
☐ Състрадание
☐ Приятелство
☐ Увереност

THE APPROACH TO TEACHING VALUES EDUCATION

Abstract. In the dynamics of modern society, it has become more and more common to face conflicting values, changing ideals, and new forms of social integration. The teacher's goal is to help the students not just recognize today's values but prepare them to comprehend the values of tomorrow. This can be accomplished through a multi-stage process of evaluation which in teaching experience consists of four fundamental phases: challenge, choice, affirmation, and practice. It is only through personal choice that a student can affirm his or her individual values system and practice it beyond the walls of the classroom in harmony with the surrounding world.

Margarita Marova

✉ Hristo Botev Primary School
Velingrad

E-mail: margo.marova@abv.bg